

KODEKS CYWILNY

ORZECZNICTWO
PIŚMIENNICTWO

Tom II

Własność i inne prawa rzeczowe

Jacek Gudowski

**GUDI
LEX**

KODEKS CYWILNY

ORZECZNICTWO PIŚMIENNICTWO

Tom II

Własność i inne prawa rzeczowe

Orzecznictwo Sądu Najwyższego z lat 1918–2018
oraz piśmiennictwo z lat 1834–2018,
dotyczące Kodeksu cywilnego
lub zachowujące ścisły związek z jego przepisami

Jacek Gudowski

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

GUDI
LEX

Stan prawny na 15 listopada 2018 r.

Wydawca
Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący
Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne i łamanie
Violet Design Wioletta Kowalska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni


SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2019

© Copyright by
Jacek Gudowski, 2019

ISBN 978-83-8160-185-6

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Sędziom Sądu Najwyższego w Izbie Cywilnej w latach 1990–2018,
Drogim Przyjaciołom, z wyrazami najwyższego uznania
dedyкуюję

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	15
Przedmowa do tomu II	21
Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny	29
KSIĘGA DRUGA	
WŁASNOŚĆ I INNE PRAWA RZECZOWE	31
TYTUŁ I	
Własność	33
DZIAŁ I	
Przepisy ogólne	33
Art. 126–139. (uchylone)	33
DZIAŁ II	
Treść i wykonywanie własności	33
Art. 140. [Uprawnienia właściciela]	33
Art. 141. (uchylony)	45
Art. 142. [Odwrócenie grożącego niebezpieczeństwa]	45
Art. 143. [Granice własności gruntu]	46
Art. 144. [Zakaz immisji]	49
Art. 145. [Droga konieczna]	56
Art. 146. [Ustanowienie służebności osobistej]	77
Art. 147. [Zakaz prowadzenia robót grożących utratą oparcia]	77
Art. 148. [Owoce opadłe na grunt sąsiedni]	79
Art. 149. [Wejście na grunt sąsiedni]	79
Art. 150. [Korzenie, gałęzie, owoce]	79
Art. 151. [Przekroczenie granicy przy wznoszeniu budynku]	80
Art. 152. [Współdziałanie przy rozgraniczeniu]	83
Art. 153. [Postępowanie rozgraniczeniowe]	84
Art. 154. [Mury, płoty, miedze, rowy]	95
DZIAŁ III	
Nabycie i utrata własności	96
Rozdział I	
Przeniesienie własności	96
Art. 155. [Umowa przenosząca własność]	96

Art. 156.	[Zasada przyczynowości]	109
Art. 157.	[Przeniesienie własności nieruchomości]	111
Art. 158.	[Forma umowy przenoszącej własność nieruchomości]	114
Art. 159.	[Grunty wnoszone do r.s.p.]	131
Art. 160–165.	(uchylone)	131
Art. 166.	[Prawo pierwokupu]	131
Art. 167–168.	(uchylone)	135
Art. 169.	[Nabycie ruchomości od nieuprawnionego]	135
Art. 170.	[Wygaśnięcie obciążeń]	144
Art. 171.	(uchylony)	144

Rozdział II

Zasiedzenie	145	
Art. 172.	[Przesłanki zasiedzenia]	145
Art. 173.	[Bieg zasiedzenia w stosunku do małoletniego]	185
Art. 174.	[Zasiedzenie ruchomości]	186
Art. 175.	[Odpowiednie stosowanie przepisów o przedawnieniu]	187
Art. 176.	[Doliczenie posiadania poprzednika]	199
Art. 177–178.	(uchylone)	204

Rozdział III

Inne wypadki nabycia i utraty własności	205	
Art. 179.	(utracił moc)	205
Art. 180.	[Porzucenie rzeczy]	205
Art. 181.	[Nabycie własności rzeczy niczyjej]	206
Art. 182.	[Rój pszczół]	206
Art. 183–186.	(uchylone)	207
Art. 187.	[Przemilczenie]	207
Art. 188.	(uchylony)	208
Art. 189.	[Skarb]	208
Art. 190.	[Odłączenie pożytków naturalnych]	208
Art. 191.	[<i>Superficies solo cedit</i>]	209
Art. 192.	[Przetworzenie]	212
Art. 193.	[Połączenie lub pomieszanie rzeczy]	212
Art. 194.	[Stosowanie innych przepisów]	213

DZIAŁ IV

Współwłasność	213	
Art. 195.	[Współwłasność]	213
Art. 196.	[Rodzaje współwłasności]	216
Art. 197.	[Domniemanie równych udziałów]	219
Art. 198.	[Swoboda rozporządzania udziałem]	220
Art. 199.	[Rozporządzenie rzeczą wspólną]	220
Art. 200.	[Obowiązek współdziałania]	227
Art. 201.	[Czynności zwykłego zarządu]	228

Art. 202.	[Czynność rażąco sprzeczna z zasadami prawidłowego zarządu]	232
Art. 203.	[Wyznaczenie zarządcy przez sąd]	232
Art. 204.	[Sposób obliczania większości]	235
Art. 205.	[Wynagrodzenie sprawującego zarząd]	235
Art. 206.	[Zakres współposiadania]	236
Art. 207.	[Udział w pożytkach i wydatkach]	251
Art. 208.	[Rachunek z zarządu]	256
Art. 209.	[Czynności zmierzające do zachowania wspólnego prawa]	257
Art. 210.	[Żądanie zniesienia współwłasności]	265
Art. 211.	[Podział rzeczy wspólnej]	270
Art. 212.	[Podział z wyrównaniem udziałów, spłatą lub dopłatą]	278
Art. 213.	[Zgodne zniesienie współwłasności gospodarstwa rolnego]	288
Art. 214.	[Brak zgody, podział cywilny]	291
Art. 215.	[Odpowiednie stosowanie]	292
Art. 216.	[Wysokość spłat i obniżenie dopłat]	292
Art. 217.	[Wydanie korzyści]	293
Art. 218.	[Uprawnienie do dalszego zamieszkiwania]	293
Art. 219.	(uchylony)	294
Art. 220.	[Wylączenie przedawnienia]	294
Art. 221.	[Skuteczność wobec nabywcy udziału]	294

DZIAŁ V

Ochrona własności

Art. 222.	[Roszczenie windykacyjne; roszczenie negatoryjne]	294
Art. 223.	[Wylączenie przedawnienia]	319
Art. 224.	[Odpowiedzialność posiadacza w dobrej wierze]	319
Art. 225.	[Odpowiedzialność posiadacza w złej wierze]	334
Art. 226.	[Zwrot nakładów koniecznych]	347
Art. 227.	[Przyłączone przedmioty]	353
Art. 228.	[Posiadacz rzeczy będącej przedmiotem własności państwowej]	354
Art. 229.	[Przedawnienie roszczeń przeciwko samoistnemu posiadaczowi]	355
Art. 230.	[Odpowiedzialność posiadacza zależnego]	358
Art. 231.	[Budynek wzniesiony na cudzym gruncie]	363

TYTUŁ II

Użytkowanie wieczyste

Art. 232.	[Użytkowanie wieczyste]	396
Art. 233.	[Uprawnienia użytkownika wieczystego]	413
Art. 234.	[Odpowiednie stosowanie]	418
Art. 235.	[Własność budynków i innych urządzeń]	419
Art. 236.	[Okres użytkowania wieczystego]	422

Art. 237.	[Przeniesienie użytkowania wieczystego]	423
Art. 238.	[Opłata roczna]	425
Art. 239.	[Umowa o sposobie korzystania z gruntu]	435
Art. 240.	[Rozwiązanie umowy]	436
Art. 241.	[Wygaśnięcie obciążeń]	440
Art. 242.	(uchylony)	442
Art. 243.	[Przedawnienie roszczeń]	442

TYTUŁ III

Prawa rzeczowe ograniczone	443
-----------------------------------	-----

DZIAŁ I

Przepisy ogólne	443	
Art. 244.	[Katalog]	443
Art. 245.	[Odpowiednie stosowanie]	446
Art. 245 ¹ .	[Przesłanki przeniesienia]	448
Art. 246.	[Oświadczenie o zrzeczeniu się]	449
Art. 247.	[Konfuzja]	450
Art. 248.	[Zmiana treści prawa]	452
Art. 249.	[Pierwszeństwo]	453
Art. 250.	[Zmiana pierwszeństwa]	453
Art. 251.	[Ochrona ograniczonych praw rzeczowych]	453

DZIAŁ II

Użytkowanie	455
--------------------	-----

Rozdział I

Przepisy ogólne	455	
Art. 252.	[Użytkowanie rzeczy]	455
Art. 253.	[Ograniczenie użytkowania]	460
Art. 254.	[Niezbymalność]	460
Art. 255.	[Wygaśnięcie użytkowania]	462
Art. 256.	[Wymagania prawidłowej gospodarki]	462
Art. 257.	[Zespół środków produkcji]	462
Art. 258.	[Ciężary ponoszone przez użytkownika]	463
Art. 259.	[Nakłady właściciela]	463
Art. 260.	[Naprawy i inne nakłady]	463
Art. 261.	[Zawiadomienie właściciela]	463
Art. 262.	[Stan rzeczy zwracanej właścicielowi]	464
Art. 263.	[Przedawnienie roszczeń]	464
Art. 264.	[Użytkowanie nieprawidłowe]	464
Art. 265.	[Użytkowanie praw]	464

Rozdział II

Użytkowanie przez osoby fizyczne	465	
Art. 266.	[Wygaśnięcie użytkowania]	465
Art. 267.	[Zachowanie substancji]	465
Art. 268.	[Nowe urządzenia]	466

Art. 269. [Zabezpieczenie]	466
Art. 270. [Zabezpieczenie w użytkowaniu nieprawidłowym]	466
Art. 270 ¹ . (uchylony)	466

Rozdział III

Użytkowanie przez rolnicze spółdzielnie produkcyjne	467
Art. 271. [Użytkowanie gruntu przez r.s.p.]	467
Art. 272. [Budynki i inne urządzenia wzniesione przez r.s.p.]	468
Art. 273. [Skutki wygaśnięcia użytkowania przez r.s.p.]	468
Art. 274. [Drzewa i inne rośliny]	468
Art. 275. [Zmiana przeznaczenia gruntów]	469
Art. 276. (uchylony)	469
Art. 277. [Nabycie użytkowania wkładów gruntowych]	469
Art. 278. [Postanowienia statutowe]	469
Art. 279. [Budynki i inne urządzenia wzniesione na gruncie stanowiącym wkład]	470
Art. 280–282. (uchylone)	470

Rozdział IV

Inne wypadki użytkowania	470
Art. 283. (uchylony)	470
Art. 284. [Inne wypadki użytkowania]	470

DZIAŁ III

Służebności	471
--------------------------	-----

Rozdział I

Służebności gruntowe	471
Art. 285. [Służebność gruntowa]	471
Art. 286. [Służebność na rzecz r.s.p.]	479
Art. 287. [Zakres i sposób wykonywania]	479
Art. 288. [Rozwinięcie]	481
Art. 289. [Obowiązek utrzymywania urządzeń]	481
Art. 290. [Podział nieruchomości władnącej lub obciążonej]	482
Art. 291. [Zmiana treści lub sposobu wykonywania]	483
Art. 292. [Zasiedzenie służebności gruntowej]	487
Art. 293. [Wygaśnięcie]	503
Art. 294. [Zniesienie za wynagrodzeniem]	504
Art. 295. [Zniesienie bez wynagrodzenia]	507

Rozdział II

Służebności osobiste	509
Art. 296. [Służebność osobista]	509
Art. 297. [Odpowiednie stosowanie]	511
Art. 298. [Zakres i sposób wykonywania]	512
Art. 299. [Wygaśnięcie]	513
Art. 300. [Niezbymalność]	513

Art. 301.	[Służebność mieszkania]	513
Art. 302.	[Odpowiednie stosowanie przepisów o użytkowaniu]	515
Art. 303.	[Zamiana służebności na rentę]	516
Art. 304.	[Niedopuszczalność zasiedzenia]	516
Art. 305.	[Żądanie r.s.p.]	516
Rozdział III		
Służebność przesyłu		516
Art. 305 ¹ .	[Służebność przesyłu]	516
Art. 305 ² .	[Roszczenie o ustanowienie służebności przesyłu]	531
Art. 305 ³ .	[Przejście na nabywcę; wygaśnięcie]	535
Art. 305 ⁴ .	[Odpowiednie stosowanie]	536
DZIAŁ IV		
Zastaw		536
Rozdział I		
Zastaw na rzeczach ruchomych		536
Art. 306.	[Zastaw na rzeczy]	536
Art. 307.	[Ustanowienie zastawu]	550
Art. 308.	[Zastaw rejestrowy]	551
Art. 309.	[Odpowiednie stosowanie]	551
Art. 310.	[Pierwszeństwo]	551
Art. 311.	[Nieważne zastrzeżenie niezbywalności]	552
Art. 312.	[Zaspokojenie zastawnika]	552
Art. 313.	[<i>Lex commissoria</i>]	552
Art. 314.	[Zakres zabezpieczenia]	552
Art. 315.	[Zarzuty zastawcy niebędącego dłużnikiem]	553
Art. 316.	[Wyłączenie ograniczenia odpowiedzialności]	553
Art. 317.	[Wyjątek od zasady akcesoryjności]	553
Art. 318.	[Obowiązki zastawnika]	553
Art. 319.	[Pożytki rzeczy obciążonej]	553
Art. 320.	[Nakłady zastawnika]	554
Art. 321.	[Depozyt rzeczy obciążonej]	554
Art. 322.	[Przedawnienie roszczeń]	554
Art. 323.	[Przeniesienie wierzytelności]	554
Art. 324.	[Żądanie wydania rzeczy obciążonej]	554
Art. 325.	[Wygaśnięcie]	554
Art. 326.	[Zastaw ustawowy]	555
Rozdział II		
Zastaw na prawach		555
Art. 327.	[Zastaw na prawach]	555
Art. 328.	[Odpowiednie stosowanie]	559
Art. 329.	[Ustanowienie zastawu]	559
Art. 330.	[Uprawnienia zastawnika]	559

Art. 331.	[Wypowiedzenie wierzytelności]	559
Art. 332.	[Przejście zastawu]	560
Art. 333.	[Uprawnieni do odbioru świadczenia]	560
Art. 334.	[Złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu]	560
Art. 335.	[Żądanie przeniesienia wierzytelności]	560

TYTUŁ IV

Posiadanie		561
Art. 336.	[Posiadacz samoistny; posiadacz zależny]	561
Art. 337.	[Oddanie w posiadanie zależne]	578
Art. 338.	[Dzierżyciel]	578
Art. 339.	[Domniemanie posiadania samoistnego]	579
Art. 340.	[Domniemanie ciągłości posiadania]	580
Art. 341.	[Domniemanie posiadania zgodnego z prawem]	581
Art. 342.	[Zakaz samowolnego naruszania posiadania]	582
Art. 343.	[Obrona konieczna; dozwolona samopomoc]	583
Art. 343 ¹ .	[Ochrona władania lokalem]	584
Art. 344.	[Ochrona posesoryjna]	584
Art. 345.	[Domniemanie nieprzerwanego posiadania]	609
Art. 346.	[Ochrona współposiadania]	610
Art. 347.	[Roszczenie o wstrzymanie budowy]	612
Art. 348.	[<i>Traditio longa manu</i>]	613
Art. 349.	[<i>Constitutum possessorium</i>]	614
Art. 350.	[Umowa między stronami i zawiadomienie osoby trzeciej]	615
Art. 351.	[<i>Traditio brevi manu</i>]	616
Art. 352.	[Posiadanie służebności]	616

WYKAZ SKRÓTÓW

Acta UL FI	Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica
Acta UNC	Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Prawo
Acta UW	Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo
Admin.Publ.SKIM	Administracja Publiczna. Studia Krajowe i Międzynarodowe
AIS	Acta Iuris Stetinensis
Annales UMCS	Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
BGP	Biuletyn Generalnej Prokuratury
Bibl.Orz.	Biblioteka Orzecznictwa. Orzecznictwo do kodeksu zobowiązań i przepisów związkowych, Księgarnia Powszechna, Kraków-Warszawa
BMS	Biuletyn Ministerstwa Sprawiedliwości
BSN	Biuletyn Sądu Najwyższego
BSP	Białostockie Studia Prawnicze
Czas.Adw.Polsk., Dz.Woj.Zach.	Czasopismo Adwokatów Polskich, Dział Województw Zachodnich
Czas.PiE	Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne
Czas.Sędz.	Czasopismo Sędziowskie
DPP	Demokratyczny Przegląd Prawniczy
EP	Edukacja Prawnicza
EPS	Europejski Przegląd Sądowy
FI UW	Folia Iuridica Universitatis Wratislaviensis
Fin.Kom.	Finanse Komunalne
Forum Praw.	Forum Prawnicze
Gł.Adw.	Głos Adwokatów
Gł.Gosp.	Głos Gospodarczy
Gł.Prawa	Głos Prawa
Gł.Sąd.	Głos Sądownictwa
GP	Gazeta Prawnicza
GS	Gazeta Sądowa
GSiP	Gazeta Sądowa i Penitencjarna
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
GSP-Przegl.Orz.	Gdańskie Studia Prawnicze. Przegląd Orzecznictwa
GSW	Gazeta Sądowa Warszawska
GSW-NKZ	Gazeta Sądowa Warszawska – Nowy Kodeks Zobowiązań
IC	Izba Cywilna. Biuletyn Sądu Najwyższego
IKAiR	Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny
Inf.Pr.	Informacja Prawnicza

- IPP TBSP UJ** Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ
- Kort.Przegl.Praw.** Kortowski Przegląd Prawniczy
- KPN** Krakowski Przegląd Notarialny
- KPP** Kwartalnik Prawa Prywatnego
- KSP** Krakowskie Studia Prawnicze
- Kwartalnik AGd** Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej
- M.P.H.** Monitor Prawa Handlowego
- M.Pr.Bank.** Monitor Prawa Bankowego
- M.Pr.Pracy** Monitor Prawa Pracy
- Mł.Jurysta** Młody Jurysta
- MoP** Monitor Prawniczy
- MPHiW** Miesięcznik Prawa Handlowego i Wekslowego
- N.Pal.** Nowa Palestra
- NP** Nowe Prawo
- NPN** Nowy Przegląd Notarialny
- OG** Orzecznictwo Gospodarcze
- OSPN** Orzecznictwo powojenne Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych, wybór i opracowanie W. Święcicki, Łódź 1948
- OSAP** Opolskie Studia Administracyjno-Prawne
- OSN** Orzecznictwo Sądu Najwyższego (od 1945 r. do 1962 r.)
- OSN IPC** Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Pierwszej Cywilnej (dotyczące b. Królestwa Kongresowego) z lat trzynastu (1917–1929 łącznie), red. A. Słomiński, Łódź 1931
- OSNAPIUS** Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (od 1995 r. do 2002 r.)
- OSNC** Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Cywilna (od 1995 r.)
- OSNCP** Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Cywilna, Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (od 1963 r. do 1994 r.)
- OSNC-ZD** Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Cywilna – Zbiór Dodatkowy
- OSNP** Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych (od 2003 r.)
- OSNPG** Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Biuletyn Prokuratury Generalnej
- OSP** Orzecznictwo Sądów Polskich
- OSPIKA** Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
- OSwSG** Orzecznictwo Sądów w Sprawach Gospodarczych
- Pal.** Palestra
- PES** Problemy Egzekucji Sądowej
- PiA** Prawo i Administracja
- PiM** Prawo i Medycyna
- PiP** Państwo i Prawo
- PiŻ** Prawo i Życie
- PiZS** Praca i Zabezpieczenie Społeczne
- PN** Przegląd Notarialny

PN AE	Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu
PN PR	Prace Naukowe Politechniki Radomskiej
PN UŚ	Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego
POiPPS	Przegląd Orzecznictwa i Piśmiennictwa z Zakresu Prawa Spółdzielczego
PPC	Polski Proces Cywilny
PPE	Przegląd Prawa Egzekucyjnego
PP-E	Przegląd Prawno-Ekonomiczny
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
PPHZ	Problemy Prawne Handlu Zagranicznego
PPiA	Przegląd Prawa i Administracji
PPP	Przegląd Prawa Publicznego
PPPM	Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego
Pr.Gosp.	Prawo Gospodarcze
Pr. i Pod.	Prawo i Podatki
Pr.Adm.Kościół	Prawo – Administracja – Kościół
Pr.Asek.	Prawo Asekuracyjne
Pr.Bank.	Prawo Bankowe
Pr.Med.Elek.	Prawo Mediów Elektronicznych
Pr.Rol.	Prawo Rolne
Pr.Sp.	Prawo Spółek
Probl.Alkohol.	Problemy Alkoholizmu
Probl.PHZ	Problemy Prawne Handlu Zagranicznego
Probl.Praw.	Problemy Praworządności
Probl.UG	Problemy Ustawodawstwa Gospodarczego
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
Przegl.Geod.	Przegląd Geodezyjny
Przegl.Legis.	Przegląd Legislacyjny
Przegl.Podat.	Przegląd Podatkowy
Przegl.Pr.Wyzn.	Przegląd Prawa Wyznaniowego
Przegl.Prawn. UAM	Przegląd Prawniczy Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza
Przegl.Prawn. UW	Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego
Przegl.Sejm.	Przegląd Sejmowy
PS	Przegląd Sądowy
PSiA	Przegląd Sądowy i Administracyjny
Psych.Pol.	Psychiatria Polska
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
PUSiG	Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Gospodarczych
PwD	Prawo w Działaniu
PZP	Prawo Zamówień Publicznych
R.Pr.	Radca Prawny
R.Pr. ZN	Radca Prawny. Zeszyty Naukowe
RAiP	Roczniki Administracji i Prawa
Rej.	Rejent

- RiP** Rodzina i Prawo
- Rozpr.Ubezp.** Rozprawy Ubezpieczeniowe
- RPEiS** Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
- Rzesz.ZN** Rzeszowskie Zeszyty Naukowe. Prawo i Ekonomia
- SC** Studia Cywilistyczne
- SEWr** Studia Erasmiana Wratislaviensia
- SI** Studia Iuridica
- SiMTK** Studia i Materiały Trybunału Konstytucyjnego
- SIA** Studia Iuridica Agraria
- SIL** Studia Iuridica Lublinensia
- SIS** Studia Iuridica Silesiana
- SIT** Studia Iuridica Toruniensia
- Sł.Prac.** Służba Pracownicza
- SP** Studia Prawnicze
- SP-E** Studia Prawno-Ekonomiczne
- SPiA** Studia Prawnicze i Administracyjne
- SPO** Systematyczny Przegląd Orzecznictwa. Dział Cywilny. Księgarnia L. Frommera, Kraków
- SPP** Studia Prawa Prywatnego
- SPPAiE** Studenckie Prace Prawnicze, Administratywistyczne i Ekonomiczne
- SPU** Studia Prawnoustrojowe
- ST** Samorząd Terytorialny
- St.Pr.RiM** Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały
- St.Pr.Wyzn.** Studia z Prawa Wyznaniowego
- St.Ubezp.** Studia Ubezpieczeniowe
- TPP** Transformacje Prawa Prywatnego
- Wiad.Prawn.** Wiadomości Prawnicze
- Wiad.Ubezp.** Wiadomości Ubezpieczeniowe
- Wil.Prz.Praw.** Wileński Przegląd Prawniczy
- WMP** Współczesna Myśl Prawnicza
- Wok.** Wokanda
- WPP** Wojskowy Przegląd Prawniczy
- Zb.Urz.** Zbiór Urzędowy Orzeczeń Sądu Najwyższego (od 1917 r. do 1939 r.)
- ZC Lege Artis** Zeszyty Cywilistyczne Lege Artis
- ZN AE** Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej (w Krakowie, Katowicach lub Poznaniu)
- ZN IBPS** Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego
- ZNSA** Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego
- ZN PGiH** Zeszyty Naukowe Prawa Gospodarczego i Handlowego
- ZN PWSZ** Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy
- ZN UG** Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego
- ZN UJ** Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego

-
- ZN UŁ** Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego
ZN UMK Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Prawo
ZN URz Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego
ZN USz Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego
ZN UWr Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego
ZN WSE Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej, Warszawa
ZN WSIZiA Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Informatyki, Zarządzania i Administracji
ZN WSZiP Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa
ZPAMS Zeszyty Problemowo-Analityczne Ministerstwa Sprawiedliwości
ZP BAS Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych
ZP UKSW Zeszyty Prawnicze Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego
ZP TBSP UJ Zeszyty Prawnicze Towarzystwa Biblioteki Słuchaczy Prawa UJ
ZP WSEiA Zeszyty Prawnicze Wyższej Szkoły Ekonomii i Administracji
ZS KNWPiA UAM Zeszyt Studencki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji UAM

PRZEDMOWA DO TOMU II

I.

Twierdzi się trafnie, że przepisy prawa prywatnego, albo inaczej – prawa cywilnego, to prawo tzw. szarego człowieka, czyli każdego z nas, prawo, z którym stykamy się na co dzień i na co dzień musimy je stosować, znosząc niekiedy jego trudy albo – częściej – czerpiąc z wielu jego dobrodziejstw. Jest to więc prawo powszechne, prawo codziennego użytku, równe i dostępne dla każdego, tkwiące u podłoża niemal wszystkich naszych stosunków, wszystkich działań i zaniechań. Podpowiada ono, jak należy postąpić w sytuacjach, których nie możemy sami regulować albo których – mimo takiej możliwości – nie uregulowaliśmy, bo nie chcieliśmy tego uczynić albo nie umieliśmy. Jest także remedium na konflikty i spory; dzięki niemu wiemy kto ma rację, a kto jej nie ma i jak należy rozstrzygnąć powstały spór.

Ale nie zawsze tak było. Prawo prywatne upowszechniło się dopiero w XIX wieku, z chwilą nadejścia epoki kodeksów, które wtedy właśnie zaczęły powstawać i przybierać nowoczesną formę. Były naturalnym efektem rozwoju prawa oraz szeroko rozumianej legislacji, ale także odpowiedzią na przemiany i oczekiwania społeczne oraz cywilizacyjne. Gdy w dniu 1 maja 1808 r. na ziemi polskie wkraczał uroczyście Kodeks Napoleona z 1804 r., wytyczający na wiele dziesiątek lat zręby europejskiego – i nie tylko – prawa cywilnego, prasa warszawska pisała: „Zdaje się, że cała ludność stolicy zebrała się na ulicach i okryła wszystkie domy od Kościoła Katedralnego do Pałacu Rządowego (Kraśińskich). Płeć piękna po galeriach i oknach, muzyka w różnych miejscach porozstawiana”. Sporo w tym było zapewne wyrazów swoistego uwielbienia patrona Kodeksu, upamiętnionego w jego tytule, ale bez wątpienia czuło się także radość i uznanie, wzmagane tęsknotą za prawem dla wszystkich, równym i powszechnym, przynajmniej w takim rozumieniu, jakie wówczas było do wyobrażenia.

Wejście Kodeksu Napoleona do porządku prawnego obowiązującego na ziemiach polskich mocą imperialnej decyzji zaborcy stało się także podwaliną polskich przedsięwzięć kodyfikacyjnych, na które musieliśmy czekać jeszcze ponad 100 lat. Wcześniej, w okresie Pierwszej Rzeczypospolitej, nasze osiągnięcia prawodawcze były skromne i nietrwałe. W Koronie nie powstał uporządkowany zbiór praw, jakim w Wielkim Księstwie Litewskim były Statuty wydane w latach 1529, 1566 i 1588. Odpowiedzią na rodzące się w Europie Zachodniej pierwsze „ruchy kodyfikacyjne” (np. niemieckie Landrechty lub francuskie Wielkie Ordonanse) był zapewne projekt kodeksu Andrzeja Zamoyskiego z 1776 r. (projekt tzw. prawa ziemskiego) oraz projekt kodeksu Stanisława Augusta z 1792 r. przygotowany przez Hugona Kołłątaja, zapowiedziany w Konstytucji 3 Maja

uroczystym nakazem: „Nowy kodeks praw cywilnych i kryminalnych przez wyznaczone przez sejm osoby spisać rozkazujemy”. Oba kodeksy nie odegrały jednak większej roli; kodeks Zamoyskiego spotkał się ze sprzeciwem duchowieństwa i magnaterii, a kodeks Stanisława Augusta – ograniczony zresztą tylko do prawa karnego – upadł z powodów czysto politycznych. Z dzisiejszej perspektywy, z oczywistych względów, trudno im także przypisać jakiegokolwiek istotne znaczenie jursprudencyjne.

W Polsce w wieku XIX prawo prywatne rozwijało się i krzepło wraz z prawami zaborców. Powstały zasadniczo trzy porządki, wszystkie mające swe korzenie w Kodeksie Napoleona (*Code Napoléon*), obowiązującym na ziemiach centralnych pozostających pod wpływem Rosji i w wielu punktach z nim zbieżne, chociaż – kształtowane i rozwijające się według własnych reguł, tradycji i potrzeb – nie tak jak on nowoczesne i „przyszłościowe”. Na ziemiach zajętych przez Monarchię Austro-Węgierską od 1812 r. funkcjonował kodeks cywilny austriacki z 1811 r. (*Allgemeine Bürgerliche Gesetzbuch*), tylko kilka lat młodszy od Kodeksu Napoleona, nieco jednak staroświecki, kazuistyczny, z natury postfeudalny i przez to dość daleki od rodzącego się właśnie liberalnego kapitalizmu. Z kolei w Niemczech, w cesarstwie przewodzonego przez dynastię pruską, obowiązywał kodeks cywilny niemiecki, układany ponad 20 lat, uchwalony w 1896 r. i wprowadzony w życie w 1900 r. Kodeks szeroko czerpał z kodyfikacji francuskiej i austriackiej, był jednak dziełem „ciężkim” i nazbyt szczegółowym, co znacznie utrudniało jego percepcję i stosowanie. Do dzisiaj podkreśla się natomiast towarzyszącą jego tworzeniu staranność, wierność zastosowanym konstrukcjom teoretycznym oraz względną nowoczesność.

Trzeba wspomnieć także o ziemiach wschodnich, niewchodzących w skład Królestwa Polskiego, gdzie obowiązywało przestarzałe prawo rosyjskie, zawarte przede wszystkim w części I tomu X Zводу Praw, a także o Spiszu i Orawie, pozostających pod działaniem prawa węgierskiego. Rodzimą próbą kodyfikacyjną podjętą w wieku XIX był zamiar ustanowienia kodeksu cywilnego obowiązującego w Królestwie Kongresowym – powstała nawet pierwsza księga tego kodeksu – jednak wraz z upadkiem powstania listopadowego zamiar ten został poniekąd porzucony.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości – już w 1919 r. – powołano Komisję Kodyfikacyjną, której zadaniem było ujednostajnienie prawodawstwa oraz jego unifikacja. Na plan pierwszy poszło prawo cywilne, gdyż na jego obszarze było stosunkowo najmniej różnic międzydzielnicowych, a poza tym istniała pilna potrzeba unormowania stosunków gospodarczych, a zwłaszcza eliminacji licznych, niesprzyjających rozwojowi interesów lokalnych oraz partykularyzmów. W łonie Komisji od samego początku ścierały się dwa odmienne spojrzenia na przyszłą kodyfikację: galicyjskie, a ściślej krakowsko-lwowskie, stosunkowo liberalne, z uwzględnieniem w niezbędnym zakresie pojawiających się wówczas postulatów socjalnych, oraz warszawskie, hołdujące modnej w owym czasie socjologicznej szkole prawa. Z punktu widzenia dogmatycznego natomiast cały czas konkurowały ze sobą koncepcje romańska i germańska, uzupełniane pierwiastkami przenikającymi z ustawodawstwa szwajcarskiego i hiszpańskiego, a także skandynawskiego i bałkańskiego. Nowe kodyfikacje miały być jednak

„owocem własnej, oryginalnej myśli polskiej, nie zaś naśladownictwem cudzych wzorów, wyrobionych w odmiennych warunkach historycznych”.

W wyniku prac Komisji w 1933 r. – po długiej i pełnej kontrowersji dyskusji – powstał, a następnie z dniem 1 lipca 1934 r. wszedł w życie kodeks zobowiązań, normujący całokształt prawa obligacyjnego, tj. jego część ogólną i szczegółową. Kodeks zobowiązań był uznawany za dzieło nowoczesne i oryginalne, znakomite od strony legislacyjnej, dalekie od kazuistyki i elastyczne. Uregulowania nie doczekało się natomiast, mimo zaawansowania prac, prawo rzeczowe, spadkowe i rodzinne, a także – z wyjątkiem niektórych unormowań zawartych w kodeksie zobowiązań – część ogólna prawa cywilnego. W tym zakresie wciąż obowiązywało prawo dzielnicowe, uzdatniane i dostosowywane do potrzeb nowego państwa.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej, po przystosowaniu kodeksu zobowiązań do nowych warunków ustrojowych oraz doraźnym unormowaniu pozostałych dziedzin prawa prywatnego, przeważnie w drodze dekretów, niemal od razu przystąpiono do prac nad stworzeniem jednolitego kodeksu cywilnego. Prace nad kodeksem rozpoczęły się pod koniec lat 40. i trwały około 14 lat. W latach 1960, 1961 i 1962 ogłoszono trzy kolejne wersje projektu z uzasadnieniem, przy czym wersja ostatnia stała się podstawą projektu wniesionego do Sejmu. Kodeks cywilny został uchwalony w dniu 23 kwietnia 1964 r. i wszedł w życie z dniem 1 stycznia 1965 r.

II.

Twórcy kodeksu cywilnego, choć powstawał on w okresie niesprzyjającym rozwojowi prawa prywatnego, w czasach, w których usilnie zwalczano zachodnią, „burżuazyjną” myśl prawniczą, zdołali ocalić i uwspółcześić wiele przedwojennego dorobku Komisji Kodyfikacyjnej, ucieleśnionego w kodeksie zobowiązań oraz w komisyjnych projektach prawa rzeczowego i spadkowego. W ten sposób w kodeksie cywilnym znalazło się wiele konstrukcji stworzonych i przetestowanych w ustawodawstwie francuskim, niemieckim i austriackim, funkcjonującym w wolnej Polsce także w ramach prawa dzielnicowego. Z tego względu w znacznym stopniu ocalał i zachował aktualność bogaty dorobek myśli prawniczej z przełomu wieku XIX i XX oraz z okresu międzywojennego, a także z czasów powojennych poprzedzających wejście w życie kodeksu cywilnego. To samo dotyczy orzecznictwa Sądu Najwyższego, który powstał już w dniu 1 września 1917 r. i od razu rozpoczął swą działalność judykacyjną. Liczne instytucje stanowiące element prawa dzielnicowego obowiązującego w Polsce przed wojną stały się zatem przedmiotem rozstrzygnięć także polskiego Sądu Najwyższego. Wiele z nich zachowało aktualność, a zwłaszcza te, które dotyczą instytucji recypowanych do kodeksu zobowiązań, a następnie do kodeksu cywilnego. Orzeczenia te są wciąż chętnie wykorzystywane w praktyce sądowej oraz w nauce, co dotyczy także pozycji piśmiennictwa, aktualnych do dzisiaj lub mających z przepisami kodeksu cywilnego ścisły związek.

Dorobek piśmienniczy i orzeczniczy łączący się z kodeksem cywilnym, pochodzący z wieku XIX oraz z okresu międzywojennego, jest rozproszony, nierzadko

zapoznany, ale zawsze trudno dostępny dla współczesnego „zwykłego” prawnika, który chce dotrzeć do poszukiwanej lub oczekiwanej pozycji szybko i bez większego mozółu. Dawne publikacje prawnicze wielokrotnie miały charakter nieregularny, a nakłady były niewielkie, przy czym wiele egzemplarzy i roczników bibliotecznych zaginęło bezpowrotnie w pożodze wojennej. Dzisiejszych oczekiwań nie spełniają ówczesne bibliografie, szczegółowe i rzetelne, ale bardzo trudne do korzystania. Dotyczy to zarówno bibliografii Karola Estreichera (starszego)¹, także w wersji elektronicznej², jak i polskiej bibliografii prawniczej XIX i XX wieku Adolfa Suligowskiego³, obu sporządzonych na wysokim poziomie naukowym, ale jednak mało przydatnych z praktycznego punktu widzenia⁴. Bibliografii praktycznych, użytecznych w owym czasie nie sporządzano, podobnie jak usystematyzowanych zbiorów piśmiennictwa i orzecznictwa. Owszem, sporadycznie ukazywały się takie, ale miały charakter efemeryczny i fragmentaryczny. Przykładem z dziedziny prawa prywatnego może być zbiór orzecznictwa opracowany przez Jakóba Reinholda⁵ lub zbiór Adama Słomińskiego⁶. Przez pewien czas w formie wymiennokartkowej prowadzono „Bibliotekę Orzecznictwa” (red. różni⁷) oraz „Systematyczny Przegląd Orzecznictwa” (red. Ignacy Rosenblüth). Interesującą inicjatywą był wychodzący od stycznia 1938 r. miesięcznik „Prasa Prawnicza” (red. Adam Daniel Szczygielski), mający na celu przegląd wszystkich ukazujących się wówczas periodyków prawniczych, których wychodziło ok. 50.

Okres powojenny jest opracowany dużo lepiej i dokładniej, głównie dzięki *Polskiej Bibliografii Prawniczej*, wydawanej przez Instytut Nauk Prawnych PAN od 1962 r.⁸, a także *Bibliografii prawa i postępowania cywilnego* Zbigniewa Trybulskiego, obejmującej lata 1945–1981, oraz – będącej jej kontynuacją, mniej jednak dokładną – *Bibliografii prawa i postępowania cywilnego* Alfreda Goli i Tadeusza Żyznowskiego, obejmującej lata 1982–1990. Opracowania te to klasyczne opracowania bibliograficzne oparte na metodzie podmiotowo-przedmiotowej, która zapewnia względną rzetelność oraz odnalezienie pozycji znanych, ale nie ułatwia poszukiwania pozycji nieznanymi, według kryterium bardziej szczegółowego niż szeroko określany „przedmiot”. Z tego względu w praktyce prawniczej bardzo przydatne i łatwe w użyciu są opracowania bibliograficzne osadzone na podstawie i strukturze kodeksu, ułożone i posegregowane według jego artykułów (paragrafów, ustępów). Jedynym bodajże takim opracowaniem dotyczącym

¹ Karol Estreicher, *Bibliografia polska*, wydawana od 1872 r. Dzieło kontynuowali: syn Stanisław i wnuk Karol (do 1951 r.).

² <https://www.estreicher.uj.edu.pl/home/>

³ Adolf Suligowski, *Bibliografia prawnicza polska XIX i XX wieku*, Warszawa 1911. Za lata 1911–1912 uzupełnił ją Roman Longchamps de Berier.

⁴ W 1935 r. ukazała się jeszcze, zawierająca jednak wiele opuszczeń, bibliografia obejmująca lata 1930–1934 (Artur Miller, *Bibliografia prawnicza za okres pięcioletni 1930–1934*, Warszawa 1935). Źródła wskazują także na bibliografię Stanisława Łoży za lata 1918–1929 (Warszawa 1930), ale nie udało mi się do niej dotrzeć.

⁵ *Polskie orzecznictwo cywilne dla b. zaboru austriackiego za lata 1918–1929*, Lwów 1930.

⁶ *Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Pierwszej Cywilnej, dotyczące b. Królestwa Kongresowego, z lat trzy-nastu –1917–1929 włącznie*, Łódź 1931.

⁷ Redaktorem działu cywilnego był Tadeusz H. Godłowski.

⁸ Zeszyt pierwszy, obejmujący lata 1949–1959, ukazał się w 1962 r. pod redakcją Karola Koranyiego.

kodeksu cywilnego był dotychczas *Kodeks cywilny – piśmiennictwo i orzecznictwo* Marka Gintowta i Stanisława Rudnickiego (Warszawa 1973 i 1979). Ambitnych, choć przedwcześnie poniechanych prób, podjął się także Paweł Suski (*Kodeks cywilny w orzecznictwie i piśmiennictwie*, Warszawa 1996, 1997).

Oddawany teraz w ręce P.T. Czytelników tom jest kolejnym tomem takiego właśnie opracowania, wychodzącego naprzeciw oczekiwaniom praktyki, wypełniającego istotną lukę wydawniczą oraz stanowiącego remedium na niedostatki współczesnych publikacji. Wydawnictwo Wolters Kluwer zdecydowało się wydać w formie książkowej – a później zapewne także w formie elektronicznej – moje zbiory bibliograficzne dotyczące kodeksu cywilnego, kodeksu postępowania cywilnego oraz kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, gromadzone od prawie 40 lat, najpierw w formie tradycyjnej, a od 28 lat w formie elektronicznej, obejmujące obecnie – w dziedzinie prawa cywilnego – ok. 70 000 pozycji, w tym ponad 30 000 orzeczeń Sądu Najwyższego, oraz grubo ponad 30 000 pozycji piśmiennictwa. Zbiór obejmuje ok. 12 000 orzeczeń i tyleż pozycji piśmiennictwa dotyczących kodeksu cywilnego albo wiążących się z nim ściśle lub pośrednio. Pozycje piśmiennicze w tomie II obejmują okres od 1834 r., a orzeczenia Sądu Najwyższego od 1918 r. Wszystkie składają się na cztery tomy edycji pt. *Kodeks cywilny – orzecznictwo, piśmiennictwo*. Każda pozycja jest przypisana (tagowana i indeksowana) do konkretnego artykułu (paragrafu) kodeksu, z którym jest związana, a całość opatruje znak „GUDI-LEX”, noszony przez moje zbiory od chwili ich powstania.

III.

Orzeczenia ułożono w porządku chronologicznym, natomiast piśmiennictwo – w porządku alfabetycznym według nazwisk autorów. W kilku przypadkach – dla przejrzystości i wygody Czytelnika – podzieliłem orzeczenia i pozycje piśmiennictwa według kryterium rzeczowego (np. w art. 155, 158 i 306) albo podporządkowałem je kolejnym paragrafom danego artykułu (np. w art. 145, 222 i 231). Orzeczenia oraz pozycje piśmiennictwa dotyczące kwestii ogólnych lub wieloaspektowych (np. monografie) zostały ułożone pod pierwszym artykułem właściwego tytułu (działu), ewentualnie w grupie orzeczeń zatytułowanej „ogólne”.

Orzeczenia (pozycje piśmiennictwa) wiążące się ściśle z kilkoma artykułami zostały umieszczone pod każdym z nich; tezy sformułowane w punktach – jeżeli było to możliwe i uzasadnione – zostały rozdzielone, inne powtórzone we właściwym miejscu. Chroni to Czytelnika przed uciążliwym systemem odsyłaczy tekstowych.

Wiele orzeczeń publikowano, zwłaszcza przed wojną, w różnych czasopiśmiech z niejednakowym brzmieniem tezy. Wynikało to z tego, że tylko stosunkowo nieliczne rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego, upowszechniane w zbiorze urzędowym, miały swoją tezę oficjalną, pozostałe natomiast były formułowane przez redaktorów poszczególnych periodyków, według ich uznania i wycucia. Przyjąłem zasadę, że orzeczenie publikowane w zbiorze urzędowym zachowuje brzmienie uwidocznione w tym zbiorze, natomiast w innych wypadkach dokonałem wyboru tezy najlepiej oddającej istotę rozstrzygniętego zagadnienia.

W dążeniu do zachowania oryginalnego brzmienia tezy nie usuwałem z tekstu określeń dzisiaj już w swej werbalnej warstwie nieaktualnych. Chodzi o dawne nazwy niektórych instytucji prawnych lub nieistniejące już organy, o uchylone akty prawne, stare oznaczenia artykułów kodeksów itd. W takich sytuacjach moja ingerencja ograniczyła się do umieszczenia w nawiasie kwadratowym określenia (oznaczenia) współczesnego. Niekiedy określenia nieaktualne lub przestarzałe zostały zaznaczone czcionką wyróżniającą (kursywą), kiedy indziej całkiem zbędne fragmenty tezy zostały pominięte z pozostawieniem śladu w postaci wielokropka. W dość licznych przypadkach przedstawiłem także krótkie fragmenty uzasadnień orzeczeń. Funkcjonują one w zbiorze jako samodzielne tezy albo jako dopełnienie tez oficjalnych, ale zawsze są cytatem uzasadnienia sporządzonego przez Sąd Najwyższy.

Każde orzeczenie jest opatrzone informacją o procesowej formie jego wydania, datą, sygnaturą oraz wszystkimi adresami, pod którymi zostało opublikowane. Adresy dotyczą publikacji tradycyjnych (papierowych) i nie obejmują w zasadzie tylko dzienników lub czasopism o charakterze publicystycznym. Jeżeli do orzeczenia opublikowano głosę, notkę, notę, omówienie lub komentarz, to fakt ten znajduje szczegółowe zaznaczenie, obejmujące autora oraz miejsce publikacji. W tej grupie informacji ujęte są również wszystkie wypowiedzi zawarte w przeglądach orzecznictwa oraz opracowaniach (artykułach) poświęconych omówieniu danego orzeczenia. Stosunkowo duży odsetek orzeczeń stanowią orzeczenia niepublikowane w zbiorach papierowych. Są to orzeczenia najnowsze, które nie doczekały się jeszcze publikacji, albo takie, które nigdy – z różnych powodów – nie zostały w ten sposób upowszechnione.

Zgodnie z przyjętą zasadą w zbiorze umieszczone są wszystkie orzeczenia gdziekolwiek i kiedykolwiek opublikowane, a niepublikowane tylko te, które uznałem za ważne, istotne lub z innych powodów godne upowszechnienia. To jest mój autorski wybór, nieunikniony w czasach, gdy „zalew” orzeczeń ukazujących się w obiegu powszechnym osiągnął już rozmiary, których ogarnąć niepodobna. Należy pamiętać, że Sąd Najwyższy wydaje rocznie tysiące orzeczeń – o różnej wadze jurydycznej i społecznej, także błahych i powtarzających się – zatem ich publikowanie bez ograniczeń jest pozbawione sensu; zamiast dotarcia do poszukiwanej informacji, szczegółowej lub znajdującej względny stopień uogólnienia, czytelnicy są przytłoczeni nadmiarem informacji bez jakiegokolwiek nośności merytorycznej. Rozumna i kompetentna selekcja zapobiega niekontrolowanemu rozrostowi publikacji oraz ułatwia rozeznanie tego, co jest istotne i ważne.

Sprzyja temu także dokonane przeze mnie – przy użyciu stosownego ideogramu – wyróżnianie poszczególnych orzeczeń według kryteriów:

- bardzo ważne – !!!
- ważne – !!
- warte uwagi – !

Czytelnik, rzucając okiem, rychło wyłowi orzeczenia, którym należy poświęcić szczególną uwagę. I w tym wypadku ta swoista waloryzacja orzeczeń jest dziełem autorskim; wyróżnienie konkretnego orzeczenia nie oznacza jednak,

że inne są mniej ważne lub nawet nieważne. Ostateczna kwalifikacja należy do Czytelnika, który zazwyczaj wie, czego poszukuje i co ma dla niego znaczenie.

Zadnych wyróżnień nie zawierają natomiast pozycje piśmiennictwa; jak wspomniałem, wszystkie zostały ułożone w porządku alfabetycznym według nazwisk autorów, a zapisy bibliograficzne, oprócz nazwiska i imienia, obejmują tytuł dzieła oraz miejsce publikacji – w wypadku czasopism z określeniem tytułu, numeru i strony. Jeżeli dana pozycja stanowi część dzieła zbiorowego, jest to wyraźnie zaznaczone, ze wskazaniem redaktora (redaktorów) całości, a także tomu, miejsca i roku wydania oraz strony. W tytułach pozycji starszych, pochodzących z XIX w., w niektórych wypadkach uwspółcześilem archaiczną pisownię tytułu, dostosowując ją do obecnych zasad. Czynilem to jednak tylko wtedy, gdy zapis oryginalny utrudniał zrozumienie albo brzmiał dzisiaj rażąco sztucznie. Ingerencje te są jednak doprawdy nieliczne, niewielkie i nie deformują oryginału.

W wykazach piśmiennictwa pomiąłem podręczniki, opracowania systemowe, komentarze, zbiory orzecznictwa, wzory pism procesowych oraz bibliografie. Pozycje te – dotyczące prawa cywilnego w całości – są powszechnie znane oraz na stałe obecne w bibliotekach i księgarniach. Pomiąłem także poradniki popularne, artykuły publicystyczne, recenzje, doraźne notki polemiczne i przeglądy orzecznictwa; autorzy i adresy przeglądów są uwzględnieni przy orzeczeniach, których dotyczą. To samo dotyczy glos (komentarzy, notek itp.), w związku z czym i w tym wypadku Czytelnik powinien poszukiwać wiadomości o nich przy konkretnych orzeczeniach. Taki sposób prezentacji tych form piśmienniczych jest wystarczający, a sama treść tezy orzeczenia stanowi zazwyczaj dostateczny wyznacznik tematu glosy.

Krótko mówiąc, wystarczy, żeby Czytelnik zmagający się z jakimś problemem prawnym lub odczuwający niedostatek wiedzy sięgnął do wykazów orzecznictwa i piśmiennictwa umieszczonych pod określonym artykułem kodeksu cywilnego, a znajdzie tam wszystkie orzeczenia dotyczące tego artykułu lub kwestii prawnej w tym artykule unormowanej wydane przez Sąd Najwyższy w okresie od 1918 do 2018 r., a także wszystkie wypowiedzi piśmiennictwa opublikowane w latach 1834–2018. Pozycje związane z daną kwestią luźniej znajdzie Czytelnik pod innymi artykułami danego tytułu (działu), ewentualnie w innych miejscach wybranych w drodze „pandektowych” skojarzeń lub na podstawie dyktowanych wiedzą i doświadczeniem wskazówek. Jak wspomniano, orzeczenia oraz pozycje piśmiennictwa dotyczące kwestii ogólnych lub wieloaspektowych (np. monografie) zostały ułożone pod pierwszym artykułem właściwego tytułu (działu), ewentualnie w grupie orzeczeń zatytułowanej „ogólne”.

Jednocześnie Czytelnik ma pełną gwarancję, że pod wytypowanym artykułem nie spotka orzeczeń ani pozycji piśmiennictwa przypisanych tam przypadkowo, błędnie lub pozostających bez żadnego związku z unormowaną w tym artykule kwestią.

Jacek Gudowski

USTAWA

z dnia 23 kwietnia 1964 r.

KODEKS CYWILNY¹

(tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 1025; zm.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1104,
poz. 1629, poz. 2073)

(...)

¹ Niniejsza ustawa dokonuje w zakresie swojej regulacji transpozycji dyrektywy 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (dyrektywa o handlu elektronicznym) (Dz.Urz. WE L 178 z 17.07.2000, str. 1; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 25, str. 399).

KSIĘGA DRUGA
WŁASNOŚĆ
I INNE PRAWA RZECZOWE

TYTUŁ I WŁASNOŚĆ

DZIAŁ I PRZEPISY OGÓLNE

Art. 126–139. (uchylone)

DZIAŁ II TREŚĆ I WYKONYWANIE WŁASNOŚCI

Art. 140. [Uprawnienia właściciela]

W granicach określonych przez ustawy i zasady współżycia społecznego właściciel może, z wyłączeniem innych osób, korzystać z rzeczy zgodnie ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem swego prawa, w szczególności może pobierać pożytki i inne dochody z rzeczy. W tych samych granicach może rozporządzać rzeczą.

ORZECZNICTWO

Granica [korzystania z rzeczy] są przede wszystkim wymagania interesu publicznego i cel społeczny prawa własności.

z uzasadnienia orzeczenia SN z 9 maja 1950 r., Ł.C. 495/50, OSN 1951/3, poz. 67; PiP 1951/2, s. 327

Właściciel może swobodnie rozporządzać rzeczą. Ten jego atrybut wyraża się zarówno w uprawnieniu do swobodnego powzięcia decyzji o zbyciu przedmiotu swego prawa, jak i w nieskrępowanej możliwości wyboru nabywcy spośród osób wyrażających gotowość zawarcia odpowiedniej umowy. Wobec takiej zasady ustawowej ewentualne jej ograniczenia mogą być wprowadzone tylko przez inną ustawę, na co zresztą wyraźnie wskazuje art. 28 pr.rzecz. [art. 140 k.c.]. Brak zatem takich ograniczeń w akcie normatywnym, którego problematyka wiąże się lub może się wiązać z obrotem nieruchomości, oznacza, że ustawodawca stoi na stanowisku zasady wyrażonej w prawie rzeczowym [kodeksie cywilnym].

orzeczenie SN z 6 października 1959 r., 1 CR 147/58, OSN 1961/3, poz. 66

Okoliczność, że rurociąg przebiega przez szereg nieruchomości należących do różnych właścicieli i stanowi z natury rzeczy jedną całość, nie może prowadzić do wniosku, że obowiązek jego konserwacji obciąża niepodzielnie tych właścicieli. Przeciwnie, dopóki władza melioracyjna (...) nie wyda odpowiedniej decyzji, dopóty każdy z właścicieli ponosi odpowiedzialność za stan urządzeń melioracji szczegółowej na własnym gruncie.

wyrok SN z 8 listopada 1972 r., I CR 398/72, OSNCP 1973/10, poz. 173; OSPIKA 1975/12, poz. 266 z głosą Z. Gordona; NP 1976/9, s. 1283 z omówieniem A. Szpunara i W. Wanatowskiej, *Przegląd orzecznictwa*

Obowiązujące przepisy prawa wprowadzają różne nakazy i zakazy, które kształtują treść prawa własności, a w miarę potrzeby ustanawiają także zakaz zbywania jej. Zakaz ten nie jest natomiast przewidziany w wypadku ustanowienia na nieruchomości służebności gruntowej lub osobistej. Nie ma zatem podstaw do wprowadzenia takiego zakazu z mocy orzeczenia sądowego.

z uzasadnienia uchwały SN z 16 lipca 1980 r., III CZP 45/80, OSNCP 1980/2–3, poz. 25; OSPIKA 1981/7–8, poz. 131 z głosą K. Łukawskiego; OSNPG 1980/12, poz. 58

Przedmiotem praw rzeczowych i posiadania są zawsze tylko poszczególne rzeczy, natomiast przedmiotem czynności prawnych z zakresu zobowiązań może być również niezorganizowany zbiór rzeczy jednorodnych – jako jednolity przedmiot (mierzony wagą, objętością lub ilością poszczególnych rzeczy); każdą rzecz wchodzącą w skład zbioru można też traktować w obrocie – zależnie od woli stron – odrębnie.

z uzasadnienia uchwały składu 7 sędziów SN z 9 grudnia 1986 r., III CZP 61/86, OSNCP 1987/9, poz. 129; OSPIKA 1987/10, poz. 191 z głosą K. Korzana

Zwierzyna w stanie wolnym jest własnością państwa, a zatem stanowi mienie ogólnonarodowe. Własność ta jednak nie jest prawem własności w rozumieniu art. 140 k.c., lecz szczególnym prawem majątkowym bezwzględnym. Prawo to wygasa, gdy zwierzyna przejdzie lub przeleci poza granice państwa. Natomiast zwierzęta w stanie wolnym nie będące zwierzyną nie są przedmiotem żadnego prawa podmiotowego. Są to przedmioty materialne, ale nie rzeczy. Są one niczyje. Zwierzęta w stanie wolnym, nie będąc rzeczami, lecz przedmiotami materialnymi niczymi, stają się rzeczami przez zawładnięcie nimi (żywymi lub martwymi) i objęcie w posiadanie samoistne oraz przedmiotami prawa własności.

z uzasadnienia uchwały SN z 12 kwietnia 1988 r., III CZP 22/88, OSNCP 1989/9, poz. 136; OSPIKA 1989/4, poz. 197; BSN 1988/4, s. 9

Własność jest prawem szczególnie chronionym w polskim systemie prawnym. Mówi o tym art. 7 Konstytucji RP, poręczając całkowitą ochronę własności osobistej. Z kolei ratyfikowana przez Polskę Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w art. 1 pierwszego protokołu dodatkowego stanowi, że każda osoba fizyczna i prawna ma prawo do poszanowania swego mienia. Nikt nie może być pozbawiony własności, chyba że w interesie

publicznym i na warunkach przewidzianych przez ustawę oraz zgodnie z podstawowymi zasadami prawa międzynarodowego.

z uzasadnienia uchwały składu 7 sędziów SN z 11 lutego 1993 r., III AZP 28/92, OSNCP 1993/7–8, poz. 117; PS 1996/4, s. 59 z omówieniem J. Gudowskiego, *Przegląd orzecznictwa*

W państwie prawa nie ma miejsca dla mechanicznie i sztywno pojmowanej zasady nadrzędności interesu ogólnego nad interesem indywidualnym. Oznacza to, że w każdym przypadku działający organ ma obowiązek wskazać, o jaki interes ogólny (publiczny) chodzi, i udowodnić, iż jest on na tyle ważny i znaczący, że bezwzględnie wymaga ograniczeń uprawnień obywateli. Zarówno istnienie takiego interesu, jak i jego znaczenie, a także przesłanki powodujące konieczność przełożenia w konkretnym wypadku interesu publicznego nad indywidualny podlegać muszą wnikliwej kontroli instancyjnej i sądowej, a już szczególnie wówczas, gdy chodzi o udowodnienie, iż w interesie publicznym leży ograniczenie (lub odjęcie) określonego przez Konstytucję prawa własności.

wyrok SN z 18 listopada 1993 r., III ARN 49/93, OSNCP 1994/9, poz. 181

Bezprawna ingerencja w sferę prawa własności nieruchomości (art. 140 k.c.) może uzasadniać odpowiedzialność deliktową (art. 415 k.c.).

wyrok SN z 13 lutego 2004 r., II CK 437/02, niepubl.

Przepisem ustawy, który ogranicza wykonywanie prawa własności nieruchomości (art. 140 k.c.), jest również art. 49 § 1 k.c.

wyrok SN z 13 stycznia 2011 r., III CSK 85/10, niepubl.

PIŚMIENNICTWO

Andrzejczuk Robert, *Międzynarodowe standardy ograniczenia prawa własności w świetle orzecznictwa organów Rady Europy (w:) Problemy prawa sądowego*, red. F. Prusak, Warszawa 2004, s. 107

Andrzejczuk Robert, *Ochrona prawa własności w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, *Roczniki Nauk Prawnych* 2005/1, s. 117

Antonów Radosław, *Spoleczne funkcje własności (w:) Problemy własności w ujęciu historyczno-prawnym*, red. E. Kozerska, P. Sadowski, A. Szymański, Opole 2008, s. 89

Balcerowicz Leszek, *Uwagi o pojęciu własności*, *Studia Filozoficzne* 1986/4, s. 105

Banasik Daria K., *Pojęcie, rodzaje i treść własności – zarys (w:) Księga pamiątkowa z okazji 10-lecia Wydziału Zamiejscowego Nauk Prawnych i Ekonomicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Tomaszowie Lubelskim*, red. T. Guz, M.R. Pałubska, M. Kuć, Lublin 2006, s. 147

Banaszkiewicz Adam, *Przemiany w sposobie rozumienia prawa własności. Przejście z ujęcia absolutnego do przyjęcia ograniczonego i prospołecznego charakteru tego prawa*, *AIS* 2016/2, s. 21

Banaszkiewicz Bolesław, *Konstytucyjne prawo do własności (w:) Konstytucyjne podstawy systemu prawa*, red. M. Wyrzykowski, Warszawa 2001, s. 27

Tom zawiera orzecznictwo Sądu Najwyższego z lat 1918–2018 oraz piśmiennictwo z lat 1834–2018, dotyczące przepisów księgi drugiej Kodeksu cywilnego lub zachowujące ścisły związek z jego przepisami.

Publikacja stanowi część bogatych zbiorów bibliograficznych autora, obejmujących prawie 100 000 pozycji. Całość (4 tomy) obejmie ok. 12 000 orzeczeń przypisanych do poszczególnych artykułów Kodeksu oraz tyleż pozycji piśmiennictwa. W zbiorze umieszczono wszystkie orzeczenia opublikowane – ze wskazaniem opracowanych do nich glos, notek, omówień lub komentarzy – a niepublikowane tylko te, które autor uznał za ważne, istotne lub z innych powodów warte upowszechnienia.

Czytelnik zmagający się z jakimś problemem prawnym lub odczuwający niedostatek wiedzy może sięgnąć do wykazów orzecznictwa i piśmiennictwa umieszczonych pod określonym artykułem Kodeksu cywilnego i znajdzie tam łatwo wszystkie orzeczenia dotyczące tego artykułu lub kwestii prawnej w tym artykule unormowanej. Znaczenie poszczególnych orzeczeń zostało zaznaczone przez autora stosownymi piktogramami.

Dzieło – stanowiące owoc ponad 40-letniej bibliograficznej działalności autora – zostało sporządzone z nadzwyczajną, niespotykaną już dzisiaj skrupulatnością i rzetelnością. Jest także zapowiedzią wydania podobnych publikacji dotyczących Kodeksu postępowania cywilnego oraz Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Jacek Gudowski – sędzia Sądu Najwyższego od 28 lat orzekający w Izbie Cywilnej; do 2015 r. członek Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego; autor wielu cenionych na rynku publikacji z dziedziny prawa cywilnego oraz ustroju sądów – komentarzy, opracowań systemowych, artykułów i przeglądów orzecznictwa. Zgromadził bogaty zbiór zapisów bibliograficznych dotyczących prawa cywilnego, obejmujących XIX, XX i XXI wiek. W 2017 r. udzielił Krzysztofowi Sobczakowi obszernego wywiadu, który ukazał się w książce „Państwo prawa to niezależne sądy” (Warszawa 2018).



9788381601856 W01P01

ISBN 978-83-8160-185-6



9 788381 601856

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL